

ἔτι χρόνοις ὁ μὲν Ἀλβέρτος ὁ μέγας δὲν εἶχεν ἥδη συμπληρώσει τὴν ἔρμηνείαν τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ δὲ Θωμᾶς ὁ Ἀκυνάτης δὲν εἶχεν ἐπιχειρήσει τῇ συγγραφῇ τῶν ὑπομνημάτων¹.

β') ΕΝ ΤΗ ΠΑΔΑΙΟΤΕΡΑ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΔΟΜΙΝΙΚΑΝΩΝ

§ I. Δομινικανοὶ αύγουστινίζοντες.

Καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ τάγματος τοῦ Δομινίκου, οἵς ἐγένετο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1229 προσιτὸν τὸ ἐν Παρισίοις πανεπιστήμιον, εἰσεδέχοντο καὶ ἐπεξειδύζοντο μᾶλλον τὴν νέαν ἐπιστημονικὴν ὥλην καὶ τοῦτο πῶν τὰς αὐστηρὰς διατάξεις τὰς ἐπιτασσούσας τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θεολογικῶν βιβλίων καὶ ἐπιτρεπούσας ὅπως αἱ artes liberales μόνον ἐξαιρετικῇ περιπτώσει² σπουδάζωνται³. Ἡ θεραπεία καὶ πρόσθιος τῆς ἐπιστήμης ἐγένετο καὶ ἐν τῷ τάγματι τούτῳ ἀφ' ὃτου ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ κατέλαβον ἔδρας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Παρισίων καὶ Ὁξενίας. Πρῶτος δὲ Δομινικανὸς διδάσκαλος ἐν Παρισίοις ὑπῆρξεν Ρολάνδος ὁ ἐκ Κρεμώνης. Οὗτος ἐδίδασκε πρότερον ἐν Βονιφάριᾳ θεωρούμενος ὑπέροχος ἐν τοῖς φιλοσοφικοῖς, πρὸν γίνη Δομινικανός· ἦ δὲ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ δραστηριότης ἐξηκολούθησεν ἐν Παρισίοις

¹ Περὶ τοῦ Θωμᾶ τούτου ἔπιθ. H. Felder, Gesch. der wiss. Studien in Franziskanerorden, 1904. Ἀκριβεστέραν βιβλιογραφίαν ίδε παρὰ Überweg—Geyer, σ. 736.

² Οὗτο τὸ κατ' ἀρχὰς μόλις καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιρυθλάξεως ἐπετρέπετο εἰς τὸ τάγμα ἦ ἀνάγνωσις ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων.

³ Αἱ διατάξεις τοῦ 1228 ὁρίζουσι τάδε: «In libris gentium et philosophorum non studeant (fratres) etsi ad horam inspiciant. Saeculares scientias non addiscant, nec etiam artes quas liberales vocant, nisi aliquando circa aliquos magister ordinis vel capitulum generale voluerit aliter dispensare; sed tantum libros theologicos tam iuvenes quam alii legant». Denifle 2, 222.—Κατὰ τὰς διατάξεις λοιπὸν ταύτας οἱ πρῶτοι Δομινικανοὶ καθηγηταὶ ἀπέρριπτον ἐν τῇ σπουδῇ τῆς θεολογίας τὴν χρῆσιν τῆς φιλοσοφίας ὡς διαφθειρούσης ἐκείνην. Ἄλλ' αἱ ἀνάγκαι ὅμως καὶ ἀπαιτήσεις τῶν τότε χρόνων ἐξεγίκησαν καὶ κατέβαλον τοὺς στενοὺς τοῦ τάγματος περιορισμούς· ἦ φιλοσοφία τὸ μὲν πρῶτον κατ' ἔξαίρεσιν ἐπειτα δὲ κατὰ κανόνα εἰσεχώρησεν εἰς τὸ τάγμα. Καὶ οὕτως ἐπιμελῶς καὶ εὐρέως ἐθεραπεύετο, ὥστε ἐδέησε νὰ ἀπαιτηθῇ παρὰ τῶν δπαδῶν περιορισμὸς τοῦ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἄλλου· διάταξις τοῦ ἔτους 1271 ἐπιτάσσει εἰς τοὺς σπουδαστὰς νὰ μοχολῶνται μᾶλλον περὶ τὴν θεολογίαν ἢ περὶ τὴν φιλοσοφίαν.

καὶ Τολώση· τέλος ἀπέθανεν ἐν Βονιφάριῳ, οὗτος μετὰ τὸ 1258. Ὅτε
ἔδρα ἐν Παρισίοις διδάσκων ἀπὸ τοῦ 1229 — 1231, συνέγραψεν
ὑπόμνημα Γνωμῶν, θεολογικήν τινα ἐπιτομήν, ὅπερ ἔργον σύζεται
ἐν χειρογράφῳ. Τοῦτο κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πέτρου Λορβαρδοῦ
καὶ τῶν διαδόχων συντεταγμένον ποιεῖ τὰς artes liberales ὑπηρε-
τικὰς τῇ θεολογίᾳ. Καὶ στηθεῖται μὲν κατ' ἔνοχὴν ἐπὶ τῶν λογι-
κῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἀλλὶ μνημονεύει καὶ ἄλλον ἔργον αὐτοῦ¹
πρὸς δ' ἔτι ἀναρρέεται καὶ εἰς ἔργα Ἀρέθιου φιλοσόφου, τοῦ Ἀρι-
κέννα καὶ Ἀκγαζέλου καὶ Ἀλφαράμβου. Τὸ ὑπόμνημα ἐμφαίνεται εὑρεῖται
γνῶσιν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ κλίσιν εἰς τὴν θεολογικὴν καὶ
πρακτικὴν λατοικὴν, καθόλου δὲ μαρτυρεῖ διὰ διαγγοφεὶς εἶναι ἐν
τοῖς διαγοήμασι πιγγενῆς πρὸς Ἀλβέρτον τὸν μέγινον².

Οἱ Οδηγοὶ de St. Cher είσπλετε τῷ 1225 εἰς τὸ τάγμα καὶ μετὰ
δύο ἔτη ἐγένετο ἔπαρχος. Τῷ 1244 κατέστη ὡς πρῶτος τοῦ τάγματος
καρδινάλιος καὶ τῷ 1264 ἐτελεύτησε. Τούτου κύριον θεολογικὸν ἔργον
είναι ὑπόμνημα Γνωμῶν, ὅπερ δὲν ἐξεδόθη εἰσέκτι. Ὁ ὑπομνηματιστὴς
ἀσπάζεται γνῶμας ἐκ τοῦ Πέτρου Λορβαρδοῦ παταγομένας καὶ φαίνε-
ται ἔχων πρὸς τὰς τότε καινοτόμους τάσεις μεγάλην ἐπιφύλαξιν³ καὶ
συντηρητικότητα⁴.

Συγχρόνως Ἀλβέρτῳ τῷ μεγίστῳ ἔδωται ἐν Παρισίοις ὡς διδάσκα-
λος τῆς θεολογίας διὰ τοῦ Ιωάννης Ruprecht - Asinum, οὗ τὸ δνομα εὑ-
ρίσκεται πρὸς ἄλλοις ὑπογεγραμμένον ἐν διατάγματι τῷ 1248 ἐκδο-
θέντι καταδικαστικῷ τοῦ Ταλιμοῦ. Συνέγραψε δὲ ὑπόμνημα Γνωμῶν
καὶ λόγους περιστοιθέντας⁵.

Ἐις τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνήκει καὶ διὰ Héretos δὲ ἐκ Tarantaise,

¹ Παραπέμπει πεντάκις εἰς τὰ Ἡθικά, ὡς καὶ εἰς τὸ περὶ οὐρανοῦ καὶ
κόσμου σύγγραμμα, δἰς δὲ εἰς Φυσικά καὶ ὄπαξ εἰς τὸ περὶ φυχῆς, περὶ φυτῶν
καὶ περὶ ὄπνου. Εἰς δὲ τὰ Μετὰ τὰ φυσικὰ ποιεῖται μόνον μίαν ἀσαφῆ παρα-
πομπήν. (Ehrle, Xenia Thom., 3, 543).

² Ἐπιθ. L. Lucchini, il beato Rolando da Cremona, 1886. — F.
Ehrle, San Domenico, 1923. Τοῦ αὐτοῦ Xenia Thomistica 3, 517 ἔξ.

³ Δὲν εὑρίσκεται τις παρ’ αὐτῷ διαμάχην αὐγουστινείων καὶ ἀριστοτελείων
θεωριῶν. Μόνον δὲ διὰ τῆς ἐν Παρισίοις ἐνεργείας τοῦ Γερμανοῦ Ἀλβέρτου
von Bollstädt ἐδόθη ἡ προτίμησις εἰς τὸν ἀριστοτελείων.

⁴ J. Sassen, Hugo v. St. Cher, seine Tätigkeit als Cardinal, 1908.—
Fr. Ehrle, Xenia Thomistica 3, 544 ἔξ. Προβλ. Überweg - Geyer, σ. 399. 739.

⁵ Ehrle, ἐνθ. ἀνωτ. 3, 535. Προβλ. Überweg - Geyer, σ. 399 καὶ 739.

δστις ἐν Παρισίοις ἀπὸ μὲν τοῦ ἔτους 1256 μέχρι τοῦ 1258 ἐποιεῖτο διαλέξεις περὶ τῶν Γνωμῶν ἀπὸ δὲ τοῦ 1258 μέχρι τοῦ 1265 ἐδίδασκεν ὃς καθηγητὴς τῆς θεολογίας. Μετὰ τοῦ Ἀλβέρτου καὶ τοῦ Θωμᾶ συνειργάσθη εἰς ἐπιστημονικὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ τάγματος τῶν Δομινικανῶν καὶ τῷ 1276 ἀνῆκεν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ὡς Ἰννοκέντιος ὁ πέμπτος ἀλλὰ μετ' ὄλιγον τῷ αὐτῷ ἔτει ἐτελεύτησε. Συνέγραψε δὲ πολλὰ ἐπηγγητικὰ ἔργα, ὑπόμνημα εἰς τὰ τέσσαρα βιβλία τῶν γνωμῶν τοῦ Λομβαρδοῦ¹ καὶ τέσσαρας φιλοσοφικὰς πραγματείας (*De unitate formae*, *De materialia caeli*, *De aeternitate mundi*, *De intellectu et voluntate*). Οὗτος ἔξαιρει τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς θεολογίας καὶ καταπολεμεῖ τὴν περὶ αἰδιότητος τῶν δημιουργημάτων θεωρίαν ἀποκλίνει ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῶν «σπερματικῶν λόγων» καὶ ὑποστηρίζει τὴν πραγματικὴν διαφορὰν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῶν δυνάμεων αὐτῆς καθόλου δ' εἰπεῖν ἐμμένει πιστὸς εἰς τὰς παλαιὰς παραδόσεις ἀλλὰ δὲν ἀντιτίθεται ποὺς τὴν ἐγαντίαν ἐνέργειαν τοῦ θωμασμοῦ².

Ἐνταῦθα πρέπει γὰρ μνημονεύσθαι καὶ δύο ἄλλοι Δομινικανοί, οἵτινες είχον μὲν οἰκείως τῷ ἀγίῳ Θωμᾷ ἀλλὰ δὲν ἀνήκον τῇ Σχολῇ αὐτοῦ, ὁ *Bonaventura de Bagnoregio* καὶ ὁ *Rufinus de Rouen*. Ἐκεῖνος μὲν ἔγραψεν ὑπόμνημα Γνωμῶν³ προηγηθὲν τοῦ ἔργου τοῦ Θωμᾶ *Summa theologiae*⁴ οὗτος δέ, διαδεχθεὶς τὸν Θωμᾶν ἐν τῇ καθέδρᾳ τῶν Παρισίων, συνέγραψεν ωσαύτως ὑπόμνημα ἐμφανίνον ὅτι ἦτο μὲν πρὸς τὰ τότε ζητήματα λίγιν ἐπιφυλακτικὸς ἀλλὰ ἐν τισιν προπεχόοντες τῷ Θωμᾷ.

Καὶ ἐν Ὁξωνίᾳ δὲ ἔδρασαν οἱ Δομινικανοὶ καταλαβόντες ἔκει θέσιν τῷ ἔτει 1225. Ὁ καθηγητὴς δηλαδὴ τῆς θεολογίας *Poëtæ* Βάκων περιεβλήθη τὸ ἔνδυμα τοῦ τάγματος καὶ οὕτως ἐπόρισεν αὐτῷ μίαν ἔδραν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Μαθητὴς καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1240 ἦτο ὁ *Ricardus Fischacre* (ἀποθανὼν τῷ 1248), οὗ σφέζεται ἐν χειρογράφῳ ὑπόμνημα Γνωμῶν. Οὗτος ποιεῖται δαφιλῆ

¹ *Innocentii Quinti in quattuor libros sententiarum com. mentaria*. Tolosae 1649—1652.

² *Fv. Führle*, ἐνθ. ἀνωτ. 3, 572 ἐξ. ἐπιθ. καὶ *Überweg - Geyer*, σ. 399 καὶ 739.

³ *Ehrle*, *Xenia Thom.* 3, 571^a. *Grabmann*, *Mittelalt. Geistesleben* 339.

⁴ Τὸ χειρόγραφον τοῦ περὶ οὗ δὲ λόγος ὑπομνήματος εὑρίσκεται ἐν τῇ πανεπιστημακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βονωνίας.

χοῖσιν τῆς νέας γραμματείας ἀλλ' ἐν τοῖς κυριωτάτοις συμφωνεῖ τῇ παραδόσει τοῦ Λύγουστίνου καὶ τῷ ἀριστοτελισμῷ. Παραδέχεται π. χ. ὃν τῇ ὑλῇ σπερματικοὺς λόγους ἔτι δὲ τὴν σύνθεσιν τῶν πνευματικῶν ὅντων ἐξ ὑλῆς καὶ εἶδους. Μνημονεύει τῆς περὶ πολλότητος τῶν εἰδῶν θεορίας, πρὸς ᾧ ἀκτινάσει τὴν αὐγούστινην διδασκαλίαν τῆς ἐνότητος¹. ἢ ψυχὴ εἶναι μόνον εἶδος κεκοσμημένον ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ πολλῶν δινύμεων².

Γ. Η ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΖΟΥΣΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

“Η μονοτοτελέσσουσα φιλοσοφία μιτ’ ἐκπληκτικῆς ταχύτητος ἐπέδωκε καὶ ἀπεκράτησε τῆς ἐν τῇ Λύσει ἐπιστήμῃς καὶ ὑπῆρξε σπουδαιοτάτη εἰς τὴν εὐρυτέραν ἀνάπτυξιν τῆς σχολιστικῆς διανοήσεως. Μικρὸν δὲ μόνον εἴρεγε ἀντίστασιν μιτ’ ἐκεῖναι τὲ διδάγματι, ἀτινεὶς ἀγέκειντο πρὸς παλαιοτέρας θεορίας πλαισιωνᾶς καὶ αὐγούστινείους καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκολησίας. Συνεπέλεσθη δὲ ἡ μεγίστην ροπὴν πρὸς τὴν τύχην τῆς φιλοσοφίας καὶ καθόλου τῆς ἐπιστήμης τοῦ μέσου αἰῶνος σχοῦσα μετατροπὴ ἀπὸ τοῦ πλαισιωνισμοῦ καὶ αὐγούστινισμοῦ εἰς τὸν ἀριστοτελισμὸν ἐν τῷ τέγματι τῶν Λομινικανῶν³. Ο Σταγιρίτης φαίνεται ἥδη ἔχον τὸ μέγιστον κῦρος καὶ τὴν ὑπερτά την αὐθεντίαν, εἰς ᾧ ὀφειλε καὶ ὁ αὐγούστινισμὸς νὰ ὑποχωρήσῃ. Η τε φιλοσοφία καὶ ἡ θεολογία ὑπέστησαν κατὰ πάγκυ ισχυρὸν καὶ βαθεῖαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀριστοτελισμοῦ. Ἐν δὲ τῇ νέᾳ ταύτῃ προόδῳ καὶ τῇ ἀναγεννήσει τῆς ἀριστοτελικῆς διανοήσεως ἤγουντο δύο περιφανέστατοι ἄνδρες Λομινικανοί, Ἀλβέρτος ὁ μέγας καὶ Θωμᾶς ὁ Ἀκυνάτης⁴.

¹ Κατὰ τὸν R. Martin ὁ Ριζάρδος ἐν τῷ ζητήματι, ἀν τὸ ὄν ἔχη ἐν μόνον ἡ πλείστα εἶδη, μνημονεύει τρεῖς διαιρόφους γνώμας μὴ ἐκφέρων αὐτὸς ίδειν κρίσιν.

² R. M. Martin, La question de l'unité de la forme substantielle dans le premier Collège dominicain à Oxford (ἐν R. Néo-Scol., σ. 107 ἔξ.), 1920.—Fr. Ehrle, Xenia Thomistica 3, 550 ἔξ.—Προβλ. Überweg - Geyer, σ. 400 καὶ 739.

³ Ρητέον ὅτι ἡ Σχολὴ τῶν Φραγκισκανῶν δὲν ἀπέκρουε μὲν ὅλως τὸν ἀριστοτέλη ἀλλ' ἔτασσεν αὐτὸν ἐν ἡττονι μοίρᾳ τοῦ οἰκου Λύγουστίνου.

⁴ Überweg - Geyer, σ. 400 ἔξ.